

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 3. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hcaeventyr06val-shoot-idm139779805354496.pdf> (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

I: 1863.

I denne Udgave er optagen fra de forskjellige tidligere Samlinger alle de Eventyr og Historier, Lieutenant V. Pedersen har illustreret, og de ere her givne i den Orden, hvori de oprindelig bleve skrevne og trykte. De i 1858 og senere udkomne »*Nye Eventyr og Historier*«, allerede sex Hefter, ville engang, naar en dygtig Kunstner overtager at levere Illustrationer, slutte sig til disse to Bind.

Man har sagt mig, at et Par Bemærkninger om Eventyrenes Tilbliven og Fremskriden, ville, for Een og Anden, ikke være uden Interesse, og derfor nedskrives disse.

Ved Juletid 1829 udkom en lille Samling »*Digte*«, der sluttede med et i Prosa meddeelt Eventyr »*Dødningen*«, det jeg som Barn havde hørt og nu fortalte i en Tone, der skulde ligne den hos *Musæus*, men det slog ikke an, før det flere Aar efter, anderledes fortalt, traadte frem som »*Reisekammeraten*«.

I *Harzreisen* 1831 klang første Gang ret Eventyr-Tonen, og det var i Historien om den gamle Konge, der troede aldrig at have hørt en Løgn og derfor lovede, at Den, der kunde sige ham en saadan, skulde erholde Prindsessen og det halve Kongerige.

»*Eventyr, fortalte for Børn*«, første Hefte, udkom 1835, lille Format, 61 Sider, indeholdende:
* * * * * 4

*Fyrtøiet,
Lille Claus og store Claus,
Prindsessen paa Ærten,
Den lille Idas Blomster.*

Man skulde i Stilen høre Fortælleren, Sproget maatte derfor nærme sig det mundtlige Foredrag; der fortæltes for Børn, men ogsaa den Ældre skulde kunne høre derpaa. De tre førstnævnte Eventyr havde jeg i min Barndom hørt i Spindestuen og ved Humleplukningen; »*Lille Idas Blomster*« var derimod blevet til, ved at jeg en Dag hos Digteren *Thiele* fortalte hans lille Datter *Ida* om Blomsterne inde i den botaniske Have; et Par af Barnets Bemærkninger beholdt og gjengav jeg, da Eventyret senere blev nedskrevet.

Andet Hefte, paa 60 Sider, udkom 1836 og indeholdt:

*Tommelise,
Den uartige Dreng,
Reisekammeraten.*

Aaret efter fulgte tredje Hefte, heri de to Eventyr:

*Den lille Havfrue,
Keiserens nye Klæder.*

Den hele Samling udgjorde nu et lille Bind, og til dette fulgte Titelblad, Indholds-Register og et Par Forord, hvori var en Udtalelse af, hvortidt disse Digtninger syntes at slaae an, thi det var dengang Tilfældet; dernæst et Slags Regnskab for, hvorfra Stoffet var hentet. »Til danske Folke-Eventyr, jeg som Barn har hørt og nu frit gjengive!, maae regnes »*Fyrtøiet*,« »*Lille Claus og store Claus*,« »*Prindsessen paa Ærten*,« og »*Reisekammeraten*«. I *Anacreons Digte* findes Fabelen til »*Den uartige Dreng*«. »*Keiserens nye Klæder*«, som slutter Heftet, er af spansk Oprindelse; hele den morsomme Idee skyldte vi *Prinds Don Manuel*, født 1277, død 1347.*) Aldeles egen
* * 5

Opfindelse er »*den lille Idas Blomster*,« »*Tommelise*« og »*Den lille Havfrue*«; disse tre maae saaledes regnes for mine tre første originale Eventyr.« Det Sidste af disse vakte nogen Opmærksomhed og gav Lyst til herefter selv at opfinde; et saadant opfundet større »*Lykkens Kalosker*« udkom da 1838. Samme Aar ved Juletid fulgte første Hefte til en ny Samling, heri:

*Gaaseurten,
Den standhaftige Tinsoldat,*

hvilke begge to ere egen Opfindelse,

De vilde Svaner,

er derimod givet efter et dansk Folke-Eventyr.

Andet Hefte indeholdt:

*Paradisets Have,
Den flyvende Koffert,
Storkene.*

Det Første er et af de mange Eventyr, jeg, som Barn, hørte fortælle, og som isærdeleshed tiltalte mig, saa at jeg ønskede det længere; de fire Verdens Vinde maatte kunne fortælle endnu Mere, Paradisets Have vises endnu langt tydeligere; nu forsøgte jeg herpaa. »*Den flyvende Koffert*« har sit Motiv fra 1001 Nat; »*Storkene*« grunder sig paa Folketroen og de Børnevers, der knytte sig til Storkene.

I Aarene 1840 og 41, efter Reisen til Grækenland og Constantinopel, fulgte: »*En Digtets Bazar*«; fra denne blev »*Metalsvinet*,« »*Venskabs-Pagten*« og »*En Rose fra Homers Grav*,« optagne i den tydske samlede Udgave »*Eventyr*«, som V. Pedersen illustrerede; de sættes nu i den danske Udgave paa samme Plads.

Tredie Hefte af »*Eventyr, fortalte for Børn*« udkom 1842, indeholdende:

*Ole Lukøie,
Rosenalfen,
Svinedrengen,
Boghveden.*

* 6

Den med Navnet *Ole Lukøie* forbundne Forestilling om et Væsen der ved sin Ankomst gjør de Smaa søvnige, er det eneste Givne; ved Eventyret fik *Ole Lukøie* Skikkelse, i Eventyr-Komedien bragtes Denne personlig paa Scenen, og nu i den sidste Tid har den unge Billedhugger *Schierbeck* fremstillet i *terra cotta* vor lille Drømme-Nisse. Ideen til »*Rosenalfen*« er hentet fra en italiensk Folkevis; »*Svinedrengen*« har et Par Træk fra et gammelt dansk Folke-Eventyr, der, saaledes som det blev fortalt mig som Barn, ikke sømmeligt kunde gjengives. Fortællingen om »*Boghveden*« grunder sig paa Folketroen, at Lynilden svier Boghveden sort. Med dette Hefte sluttedes andet Bind og tilegnedes:

Johanne Louise Heiberg.

Man hørte sige: Der er ingen Feer,
At Eventyret kun var Feens Rige;
Du kom - og hvert et Hjerte troer og seer,
At der er Feer i det Virkelige!

Denne første Tilegnelse bragtes Fru *Heiberg*, ikke blot fordi hun allerede da var den store, feirede Kunstnerinde, men som Een af de Faa, der tidligst udtalte sig venlig og med skjønnsom Tak om disse, dengang endnu ikke stort paaagtede Digtninger; hendes velvillige Ord, og særligt E. C. Ørsteds ofte udtalte Glæde over det Humoristiske i Eventyrene, var den første betydelige Opmuntring.

I Aaret 1842 leveredes til »*Gæa*« Eventyret »*Hyldemo'er*«, hvis Frøkorn ligger i det af *Thiele* fortalte Sagn: »Der boer i Hyldetræet et Væsen, som kaldes Hyldemo'er, eller Hyldeqvind. Hun hevner al Overlast, der tilføies Træet, og i Nyboder veed man at fortælle, hvorlunde en Mand, der omhuggede et Hyldetræ, pludselig døde kort derefter.« Hyldemo'er blev i Eventyret en dansk Dryade, Erindringen selv, og saaledes er hun senere i Eventyr-Komedien bragt paa Scenen.

Samme Aar blev givet til *Gersons* og *Kaalunds* Maanedsskrift Eventyret »*Klokken*«; dette ligesom nu næsten alle efterfølgende Eventyr og Historier ere egen Opfindelse; de laae i Tanken som et Frøkorn, der behøvedes kun en *Stemning, en Solstraale, en Malurtdraabe, og de bleve Blomst.

* 7

Hvad der i Eventyret kunde udrettes, blev mig mere og mere klart; Kjendskab til egne Kræfter og disses Begrænsning voxte med Aarene.

Eventyrene havde vundet Læsere, ikke blot Børn, men ogsaa Ældre; da nu 1845 en ny Samling udkom, fik denne det korte Navn: »*nye Eventyr*;« dette lille Hefte, hvori findes:

*Engelen,
Nattergalen,
Kjærestefolkene,
Den grimme Ælling,*

tilegnedes Digteren *Carl Bagger* »som en ringe Tak for de friske Tanker og varme Følelser, hans rige poetiske Digtninger have skjenket mig.«

Den første Halvdeel af »den grimme Ælling« er skreven under nogle Dages Sommer-Ophold paa *Gisselfeldt*, og Slutningen først bragt paa Papiret et halvt Aar efter, hvorimod de tre andre ere fremkomne, som ved een Gyldning. Med denne Samling begynder Eventyrenes store Erkjendelse. Til »*Engelen*« har senere den berømte Maler *Kaulbach* givet en deilig Tegning, der nu som Kobberstik findes rundt om i Verden.

I Sommeren 1846, ved et længere Besøg paa *Nysø*, sammen med *Thorvaldsen*, der glædede sig ved »*Kjærestefolkene*« og »*den grimme Ælling*«, sagde han en Dag: »Naa, skriv os nu et nyt, morsomt Eventyr! De kan jo skrive selv om en Stoppenaal!« og jeg skrev »*Stoppenaalen*«; omtrent paa samme Tid fulgte »*Bedstemoder*«; man gjorde mig opmærksom paa, at denne Skildring havde Lighed med et Digt af *Lenau*, jeg fandt det Samme da jeg læste dette, og lod derfor *Lenaus* lille Digt sætte som Motto, da Historien første Gang blev trykt, jeg troer i »*Portefeullen*«, man saae altsaa, at jeg vidste her var Lighed, men dog ikke troede, at burde forkaste mit Skrevne.

Anden Samling, med de to Eventyr:

Grantræet,
Sneedronningen,

tilegnedes Digteren, Professor Ridder *Frederik Høegh-Guldberg*. »*Grantræet*« blev indgivet mig en Aften i det Kongelige

* 8

Theater under Opførelsen af Operaen *Don Juan*, og nedskrevet seent ud paa Natten. Det første Capitel af »*Sneedronningen*« er digtet i *Maxen* ved *Dresden*, Resten herhjemme i *Danmark*.

Tredie Samling bragtes som Foraars-hilsen: *Henrik Hertz* »en Tak for de Værker, hans dybe, poetiske Sjæl og hans rige Vid og Lune har skjenket os.« Samlingen indeholdt:

Elverhøj
De røde Skoe,
Springfyrene,
Hyrdinden og Skorsteensfeieren,
Holger Danske.

I »*Mit Livs Eventyr*« har jeg fortalt, at til min Confirmation fik jeg første Gang Støvler, »de knirkede, da jeg gik hen over Kirkegulvet, og det frydede mig i mit Inderste, at Menigheden nu kunde høre, at Støvlerne vare nye; men min Andagt var forstyrret, jeg følte det og havde tillige en gruelig Samvittighedsqval over, at Tankerne vare ligesaa meget hos mine Støvler, som hos den gode Gud.« Erindringen herom skabte Eventyret »*de røde Skoe*«, der i *Holland* og *Amerika* synes at have vundet sit største Publicum. »*Springfyrene*« blev øiebliklig til for nogle Smaabørn, der bad mig fortælle dem en Historie. »*Holger Danske*« grunder sig paa det danske Folkesagn, der igjen er beslægtet med Sagnet om *Friedrich Barbarossa*, som i *Kyffhäuser-Bjerget* sidder med Skjægget voxet fast i Steenbordet.

Andet Binds første Samling kom 1847, tilegnet *J. L. Heibergs Moder*, »den aandfulde, rigtbegavede Fru *Gyllembourg*«, og indeholdt:

Den gamle Gadelygte,
Nabofamilierne,
Stoppenaalen,
Lille Tuk,
Skyggen.

Eventyret »*Lille Tuk*« blev udtænkt under et Besøg i *Oldenborg*, et Par Barndoms-Erindringer er lagt ind deri; »*Skyggen*« blev digtet under Sommer-Opholdet i *Neapel*, men først nedskrevet i *Kjøbenhavn*.

Aaret efter fulgte *anden Samling*, der indeholdt:

Det gamle Huus,
Vanddraaben,
Den lille Pige med Svovlstikkerne,

* 9

Den lykkelige Familie,
Historien om en Moder,
Flipperne.

I flere af Eventyrene findes Enkeltheder, der høre til det Oplevede; jeg har i »*Mit Livs Eventyr*« meddeelt et Par Træk, der ere gjemte i »*det gamle Huus*«, saaledes dette, at Digteren *Mosens* lille Søn gav mig ved Af reisen fra Oldenborg den ene af sine Tinsoldater, for at jeg ikke skulde være saa skrækkelig ene; Componisten *Hartmanns* lille Maria var det, der, som to Aars Barn, altid, naar hun hørte Musik og Sang, maatte dandse til den; da hun ved de ældre Søskenes Psalmesang kom ind i Stuen, begyndte hun sin Dands, men hendes musikalske Sands tillod hende ikke at komme ud af Tact og Tone, og saa blev hun staaende ved hver, saalænge den varede, først paa eet Been og saa paa det andet; det var i complet Psalmetact hun uvilkaarlig dandsede. For *H. C. Ørsted* blev Eventyret »*Vanddraaben*« til. »*Den lille Pige med Svovlstikkerne*« er skrevet paa Slottet *Graasteen*, hvor jeg paa en Reise til Udlandet opholdt mig nogle Dage og modtog fra Hr. *Flinch* et Brev om at skrive til eet af tre vedlagte trykte Billeder et Eventyr for hans Almanak; Billedet, jeg valgte, var en lille fattig Pige med Svovlstikker. Paa *Glorup* i Fyen, hvor jeg ofte tilbragte flere Uger af Sommeren, var dengang en Deel af Haven overgroet, fra tidligere Tid, med store Skræpper, plantede til Føde for de store, hvide Snegle, der havde været en Delicatsesse; Skræpper og Snegle gave Materiale til Eventyret »*den lykkelige Familie*«, der senere blev digtet under mit første Ophold i *London*. »*Historien om en Moder*«, sprang frem uden Anledning; paa Gaden, som jeg gik, kom Tanken, og udfoldede sig til Nedskrivning. Dette Eventyr skal i Oversættelse særligt tiltale Hinduerne, til hvem det er naaet hen. Eventyret »*Hørren*« er skrevet 1849 og da trykt i »*Fædrelandet*«.

Efter en Reise-Udflugt Nordpaa, udkom 1851 »*I Sverrig*«; af denne Bog blev senere optagen i den tyske Udgave af *Historier*, som Lieutenant *Pedersen* illustrerede:

Fugl Phønix,
Bedstemoder,

*
– 10

En Historie,
Den stumme Bog.

Her følge de første Gang med Illustrationerne.

Allerede tidlig var i Tydskland flere af Eventyrene illustrerede ved *Hosemann*, *Grev Pocci*, *Ludvig Richter* og *Otto Speckter*; den Sidstnævntes høist geniale Billeder ere senere optagne i den engelske Udgave, der betitles: »*The shoes of fortune and other tales*«; nu bestemte min tyske Forlægger, Consul *Lorck* i *Leipzig*, at udgive de samlede Eventyr med Illustrationer, og overdrog mig at finde en dygtig dansk Konstner til at udføre disse, og jeg fandt nu afdøde Marine-Officer *V. Pedersen*. Af Hr. *Lorck* købte senere Boghandler *Reitzel* Clicherne, og saaledes udkom 1849 den danske Udgave med 125 Illustrationer.

Med dette Pragtbind var Eventyr-Samlingen afsluttet, men ikke min Virksomhed i denne Digtart; et nyt betegnende Navn maatte derfor tages til den nye Samling, og den kaldtes »*Historier*« - det Navn, jeg i vort Sprog anseer at være det bedst valgte for mine Eventyr i al deres Udstrækning og Natur. Folkesproget stiller den simple Fortælling og den meest dristige Phantasie-Skildring ind under denne Benævnelse; Ammestuehistorien, Fabelen og Fortællingen, betegnes af Barnet, Bonden og Almuen, ved det korte Navn »*Historier*«.

Det første lille Hefte i 1852 indeholdt:

Aarets Historie,
Verdens deiligste Rose,
Et Billede fra Kastelsvolden,
Paa den yderste Dag,
Det er ganske vist,
Svanereden,
Ei godt Humeur.

I 1853 udkom næste Hefte, indeholdende:

Hjertesorg,
Alt paa sin rette Plads,
Nissen hos Spekhøkeren,
Om Aartusinder,
Under Piletræet.

»Skriv«, sagde Digteren *Thiele*, »et Eventyr om en Fløite, der blæser *Alt paa sin rette Plads!*« i disse Ord laae allerede en heel Idee og det nævnte Eventyr sprang frem.

*
– 11

Da det første Oplag af »*Historier*« var udsolgt, bleve *C. A. Reitzel* og Boghandler *Lorck* i *Leipzig* enige om

at besørge en forøget Udgave, illustreret ligesom de tidligere *Eventyr*; V. Pedersen gav Tegningerne, og saaledes udkom hos os 1855 de illustrerede Historier, hvori foruden ovennævnte ogsaa fandtes enkelte nye og alle de senere i »*Folkekalender for Danmark*« aftrykte, altsaa forøget med:

»Der er Forskjel,«
Fem fra en Ærtebælg,
Et Blad fra Himlen,
Den gamle Gravsteen,
Klods-Hans,
Fra et Vindue i Vartou,
Ib og lille Christine,
Den sidste Perle,
»Hun duede ikke,«
To Jomfruer,
Ved det yderste Hav,
Pengegrisen.

Eventyret: »Der er Forskjel« blev til ved et Besøg paa *Christinelund* ved *Præstø*; der stod paa Grøften et blomstrende Æbletræ, Billedet af Foraaret selv, Træet skinnede og duftede saaledes ind i min Tanke, at jeg ikke kunde blive det qvit, før jeg plantede det ind i en Digtning. »Fem fra en Ærtebælg« har sin Rod i Erindring fra Barndomshjemmet, hvor en lille Trækasse, fyldt med Jord, hvori var plantet Purløg og en enkelt Ært, var min egen blomstrende Have. »Den gamle Gravsteen« er som et heelt Mosaik af Erindringer, Stedet hvor Tankerne har henlagt denne Historie er *Svendborg*, der er Ideen til den først opstaaet. En slidt Gravsteen, der laae som Trappetrin udenfor en af Dørene i *Collins* gamle Gaard i Bredgaden, kom mig med dens halvudslettede Indskrift tidt i Tanken, og som gamle *Preben*, i Stuen tæt ved, hvor hans Hustru ligger Liig, fortæller om hende i Ungdoms Aar, og om deres Forlovelse, saa at han bliver ung og glad derved, sad Componisten *Hartmanns* gamle Fader og fortalte, da hans kjærlige Hustru laae med lukkede Øine; alle disse Erindringer ere benyttede. Historien selv blev iøvrigt første Gang trykt paa Tydsk, i en bayersk Kalender, til hvilken jeg var opfordret at give et Bidrag.

*
- 12

»*Klods-Hans*« er et dansk Folke-Eventyr, frit gjenfortalt, det staaer som een mig givet Historie temmelig ene imellem alle de senere selv opfundne. »*Hun duede ikke*« har sin egenlige Kjærne fra et Par Ord, jeg som Lille hørte min Moder sige. Da jeg en Dag paa Gaden havde seet en Dreng skynde sig ned til Tostedet ved Odense-Aa, hvor hans Moder stod ude i Vandet og skyllede Linned, hørte jeg een for sin Strenghed bekjendt Enkemadame raabe fra et Vindue og skjænde paa Drengen: »Skal Du nu igjen ned med Brændeviin til din Moder! det er hæsligt! fy! lad mig see, at Du aldrig bliver saadan Een som din Moder! *hun duer ikke!*« jeg kom hjem og fortalte hvad jeg havde hørt; Alle der sagde: »ja, Vaskerkonen drikker! hun duer ikke!« kun min Moder tog hende i Forsvar. »Døm ikke saa haardt!« sagde hun, »den Stakkel slider og slæber, staaer i det kolde Vand og faaer tidt i flere Dage ikke varm Mad, hun maa have Noget at holde imod med; det er vel ikke det Rette, hun tager, men hun har ikke bedre! Hun har gaaet Meget igjennem! honnet er hun! sin lille Dreng holder hun heel og reen!« Min Moders milde Tale gjorde et dybt Indtryk paa mig, idet jeg selv med de Andre var ved at dømme ilde om Vaskerkonen. Mange Aar efter, da en anden lille Begivenhed bragte mig til at tænke over, hvor let og haardt tidt Menneskene dømte, der hvor Mildheden kunde see Sagen anderledes, kom hele denne Begivenhed og min Moders Ord mig saa levende i Tanke, at jeg skrev Historien: »*Hun duede ikke.*«

Da den tydske Udgave blev udsolgt og en ny foranstaltet, forøgedes samme med de tidligere nævnte Historier fra »*En Digtors Bazar*« og »*I Sverrig*«, dernæst optoges fra »*Folkekalender for Danmark*« de tre: »*Ærens Tornevej*« og Historierne »*Jødepigen*«, i hvilken er gjenfortalt et ungarsk Sagn, og »*Flaskehalsen*«, alle illustrerede af V. Pedersen; det sidste Eventyr, han tegnede Billeder til, blev »*De Vises Steen*«, med hvilket vi slutte Samlingen her, uagtet det, ligesom »*Flaskehalsen*«, hører til de senere i sex Hefter udkomne »nye Eventyr og Historier«.

*
- 13

Disse sex Hefter indeholde:

Første Samling: *Suppe paa en Pølsepind. Flaskehalsen. Pebersvendens Nathue. »Noget.« Det gamle Egetræes sidste Drøm. A. B. C. Bogen.*

Anden Samling: *Dyndkongens Datter. Hurtigløberne. Klokkedybet.*

Tredie Samling: *Vinden fortæller om Valdemar Daae og hans Døttre. Pigen, som traadte paa Brødet. Taarnvægteren Ole. Anne Lisbeth. Børnesnak. Et Stykke Perlesnor,*

Fjerde Samling: *Pen og Blækhuus. Barnet i Graven. Gaardhanen og Veirhanen. »Deilig.« En Historie fra Klitterne.*

Anden Række. Fyrste Samling. Tolv med Posten. Skarnbassen. Hvad Fatter gjør, det er altid det Rigtige. De Vises Steen. Sneemanden. I Andegaarden. Det nye Aarhundredes Musa.

Anden Bække. Anden Samling. Iisjomfruen. Sommerfuglen. Psychen. Sneglen og Rosenhækken.

Af ikke i nogen af disse Samlinger optagne findes endnu »Den onde Fyrste« aftrykt i Siesby: »Salonen« 1840; i »Illustreret Tidende«: »To Brødre.« »Bispen paa Børglum og hans Frænde.« »Flyttedagen;« i »Folkekalender for Danmark« 1862 endvidere: »den gamle Kirkeklokke« og »Sølv skilling en«, saaledes er 115 Eventyr og Historier trykte, af hvilke de 80 findes i disse to Dele.

Juni 1862.

H. C. Andersen.

* *
--